

7. BÖLÜM RIEMANN İNTEGRALİNİN BAZI UYGULAMALARI

7.1. Bir Eğri Altında Kalan Alan

Teorem 7.1. $[a, b]$ aralığında negatif olmayan, sürekli $f: [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ fonksiyonu verilsin. $[a, b]$ aralığının bir parçalanışı $P_n = \{x_0, x_1, \dots, x_n\}$ ve $[x_{k-1}, x_k]$ alt aralığına ait bir nokta t_k olsun. $\Delta x_k = x_k - x_{k-1}$ ve $[a, b]$ aralığına ait eğri altındaki alan (yani $x=a$, $x=b$, x -ekseni, $y=f(x)$ ile sınırlanan bölgenin alanı) A_a^b ile gösterilsin. O zaman

$$\lim_{\|P_n\| \rightarrow 0} \sum_{k=1}^n f(t_k) \cdot \Delta x_k = A_a^b$$

(Yani $\int_a^b f(x) dx = A_a^b$) dir.

İspat: $[x_{k-1}, x_k]$ alt aralığına ait eğri altındaki alanı A_k ile gösterelim.

$$A_a^b = \sum_{k=1}^n A_k \text{ olduğu açıktır. Ayrıca}$$

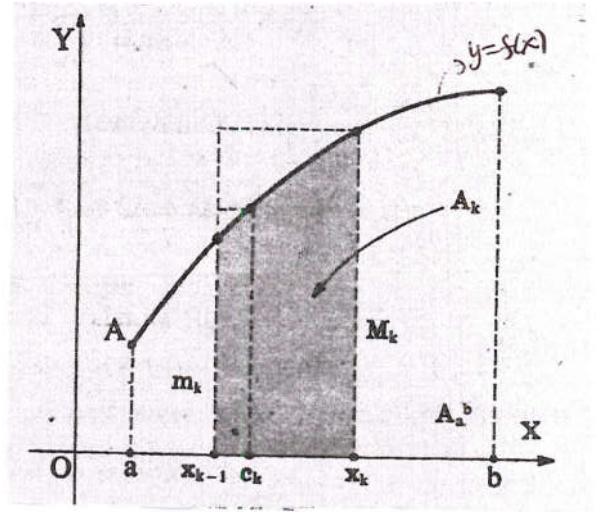
$$m_k \cdot \Delta x_k \leq A_k \leq M_k \cdot \Delta x_k$$

yazılabilir. Buradan

$$m_k = \inf \{ f(x) : x \in [x_{k-1}, x_k] \}$$

$$M_k = \sup \{ f(x) : x \in [x_{k-1}, x_k] \}$$

dir.

$$\text{Her } n \in \mathbb{N} \text{ için } A(f, P_n) \leq A_a^b \leq U(f, P_n) \quad (7.1)$$

yazılır. f fonksiyonu sürekli olduğundan, bu aralıkta integrallenebilir. O halde $\|P_n\| \rightarrow 0$ olmak üzere, $[a, b]$ aralığının (P_n) inceleme dizisine göre,

$$\lim_{\|P_n\| \rightarrow 0} A(f, P_n) = \int_a^b f = \int_a^b f, \quad \lim_{\|P_n\| \rightarrow 0} U(f, P_n) = \int_a^b f = \int_a^b f$$

dir. 7.1 eşitsizliği göz önüne alınırsa

$$A_a^b = \int_a^b f(x) dx$$

elde edilir. O halde $t_k \in [x_{k-1}, x_k]$ için

$$\int_a^b f = \lim_{\|P_n\| \rightarrow 0} \sum_{k=1}^n f(t_k) \Delta x_k$$

$$\text{olduğundan } \lim_{\|P_n\| \rightarrow 0} \sum_{k=1}^n f(t_k) \cdot \Delta x_k = A_a^b = \int_a^b f \text{ elde edilir.}$$

İki eğri arasında kalan alan: $[a, b]$ aralığında sürekli f ve g fonksiyonları verilsin. $[a, b]$ aralığının bir parçalanışı $P_n = \{a=x_0, x_1, \dots, x_n=b\}$ olsun. f ve g eğrileri arasında kalan ve $[x_{k-1}, x_k]$ alt aralığına ait olan alanı da A_k ile gösterelim. Dolayısıyla f ve g eğrileri arasındaki kalan $[a, b]$ aralığına ait alan

$$A = \sum_{k=1}^n A_k$$

olur.

$$t_k \in [x_{k-1}, x_k] \text{ için } A_k \approx [f(t_k) - g(t_k)] \cdot \Delta x_k$$

dir. Dolayısıyla

$$A \approx \sum_{k=1}^n [f(t_k) - g(t_k)] \cdot \Delta x_k$$

$$A = \lim_{\|P\| \rightarrow 0} \sum_{k=1}^n [f(t_k) - g(t_k)] \cdot \Delta x_k$$

$$A = \int_a^b [f(x) - g(x)] dx$$

bulunur.

örnek 1. $y = x^4$, x -ekseni, $x=0$, $x=1$ doğruları arasında kalan bölgenin alanı nedir?

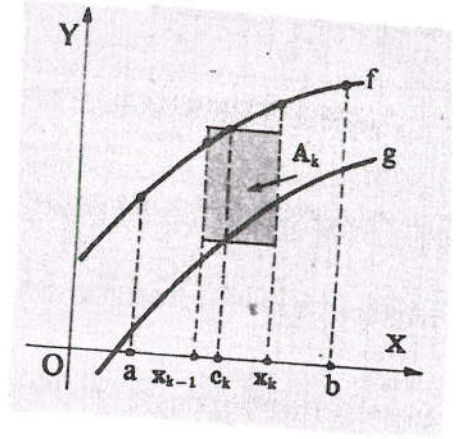
Çözüm: $A = \int_0^1 x^4 dx = \frac{1}{5} x^5 \Big|_0^1 = \frac{1}{5} \cdot 1^5 - \frac{1}{5} \cdot 0^5 = \frac{1}{5} \text{ br}^2$

Genel olarak $[a, b]$ aralığında $f(x) \geq 0$ olmuyorsa, ilgili alan şu önerme yardımıyla bulunur:

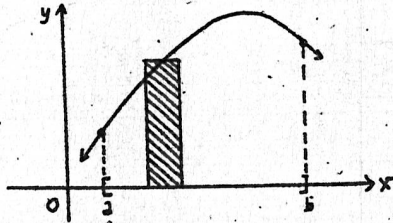
7.1 Önerme: $y = f(x)$, x -ekseni, $x=a$, $x=b$ doğrularıyla sınırlanan bölgenin alanı

$$A = \int_a^b |f(x)| dx$$

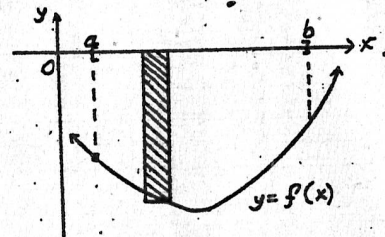
dir.

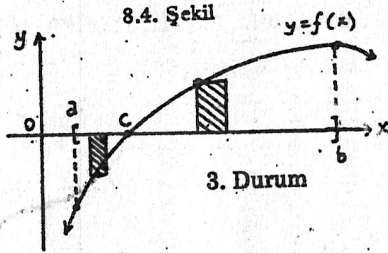
İspat:

1. Durum

2. Durum

3. Durum

8.4. Şekil

1. DURUM: Her $x \in [a, b]$ için $f(x) \geq 0$ ise, $A = \int_a^b f(x) dx$ 'dir,

2. DURUM: Her $x \in [a, b]$ için $f(x) \leq 0$ ise, $A = -\int_a^b f(x) dx$ 'dir,

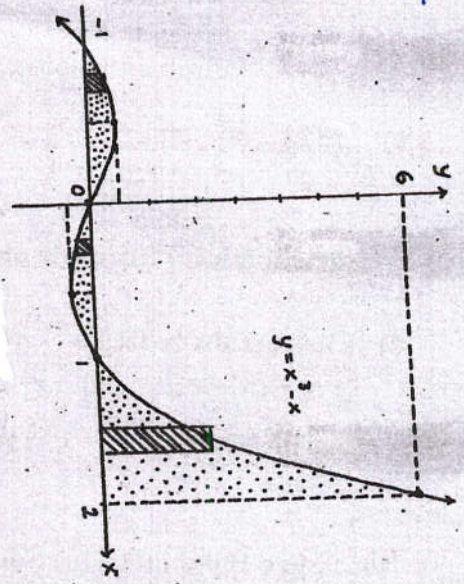
3. DURUM: Her $x \in [a, c]$ için $f(x) \leq 0$ ve her $x \in [c, b]$ için $f(x) \geq 0$ ise

$$A = -\int_a^c f(x) dx + \int_c^b f(x) dx$$

tir.

örnek 2. $y = x^3 - x$, $y = 0$, $x = -1$, $x = 2$ ile sınırlı bölgenin alanını bulalım.
Çözüm:

$[-1, 2]$ aralığında $f(x) = x^3 - x$ fonksiyonu 0 ve 1 noktalarında işaret değiştirmektedir. Böylece $[-1, 0]$ ile $[1, 2]$ aralıklarında $f(x) \geq 0$ ve $[0, 1]$ aralığında $f(x) \leq 0$ olduğu için

$$A = \int_{-1}^2 |f(x)| dx$$

$$= \int_{-1}^0 |f(x)| dx + \int_0^1 |f(x)| dx + \int_1^2 |f(x)| dx$$

den

$$A = \int_{-1}^0 f(x) dx - \int_0^1 f(x) dx + \int_1^2 f(x) dx$$

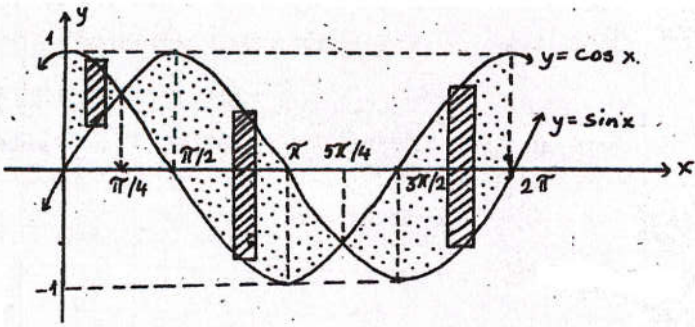
$$= \int_{-1}^0 (x^3 - x) dx - \int_0^1 (x^3 - x) dx + \int_1^2 (x^3 - x) dx$$

$$= \left(\frac{x^4}{4} - \frac{x^2}{2} \right) \Big|_{-1}^0 - \left(\frac{x^4}{4} - \frac{x^2}{2} \right) \Big|_0^1 + \left(\frac{x^4}{4} - \frac{x^2}{2} \right) \Big|_1^2$$

$$= \left[0 - \left(\frac{1}{4} - \frac{1}{2} \right) \right] - \left[\frac{1}{4} - \frac{1}{2} - 0 \right] + \left[\frac{16}{4} - \frac{4}{2} - \left(\frac{1}{4} - \frac{1}{2} \right) \right]$$

$$= \frac{1}{4} - \left(-\frac{1}{4} \right) + \frac{9}{4} = 1\frac{1}{4} = 2,75 \text{ br}^2$$

örnek 3. $[0, 2\pi]$ aralığında $y = \sin x$, $y = \cos x$ eğrileri arasında kalan bölgenin alanını bulalım.
Çözüm:

Önce $y = \sin x$, $y = \cos x$ eğrilerinin kesişim noktaları bulalım.

$$\sin x = \cos x \Rightarrow x = \pi/4, x = 5\pi/4$$

$[0, \pi/4]$ ile $[5\pi/4, 2\pi]$ aralıklarında $\cos x \geq \sin x$ ve $[\pi/4, 5\pi/4]$ de $\cos x \leq \sin x$ old.

$$A = \int_0^{2\pi} |\sin x - \cos x| dx = \int_0^{\pi/4} (\cos x - \sin x) dx + \int_{\pi/4}^{5\pi/4} (\sin x - \cos x) dx + \int_{5\pi/4}^{2\pi} (\cos x - \sin x) dx$$

$$= \left[\sin x + \cos x \right]_0^{\pi/4} + \left[-\cos x - \sin x \right]_{\pi/4}^{5\pi/4} + \left[\sin x + \cos x \right]_{5\pi/4}^{2\pi}$$

$$A = 4\sqrt{2}$$

Bazı durumlarda $x=f(y)$, $x=g(y)$ eğrileri $y=c$, $y=d$ doğruları arasında kalan bölgenin alanı istenebilir. Benzer olarak

$$A = \int_c^d |f(y) - g(y)| dy$$

elde edileceği açıktır.

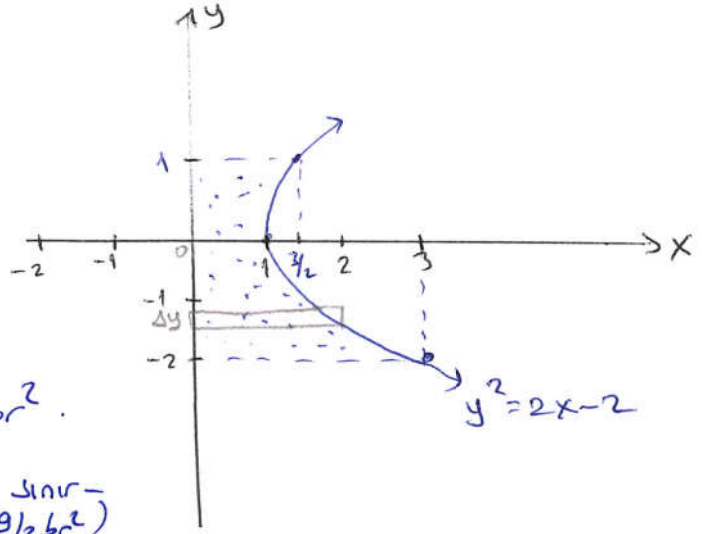
Örnek: $y^2 = 2x - 2$, y -ekseni, $y = -2$, $y = 1$ doğrularıyla sınırlanan bölgenin alanını bulalım.

Çözüm: $y^2 = 2x - 2 \Rightarrow x = \frac{y^2 + 2}{2}$

$$A = \int_{-2}^1 \left| \frac{y^2 + 2}{2} - 0 \right| dy$$

$$= \int_{-2}^1 \left(\frac{y^2}{2} + 1 \right) dy = \left[\frac{y^3}{6} + y \right]_{-2}^1$$

$$= \left(\frac{1}{6} + 1 \right) - \left(-\frac{8}{6} - 2 \right) = \frac{9}{2} \text{ br}^2.$$

Ödev: 1) $y = x^2 - 2$ ile $y = x$ eğrileriyle sınırlanan bölgenin alanını bulunuz. ($A = 9/2 \text{ br}^2$)

2) $x^2 + y^2 = 25$ çemberi, $y = x + 5$ doğrusu ve $y^2 = \frac{16}{3}x$ parabolü ile sınırlanan bölgenin alanını bulunuz.

$$\left(A = 2 \cdot \left[\frac{25}{2} \arcsin\left(\frac{3}{5}\right) - 2 \right] + \frac{25}{2} + 25 \frac{\pi}{4} \right)$$